

Phät GiÝoß Tây Täng tin räng Đäc Đät Lai Lät Ma täi sanh liän täc đä länh đäo Phät GiÝoß Tây Täng

Hôm Thä Năm 25-2-2010, chính phä Tây Täng läu vong đä tä chäc mät buäi lä kä niäm 100 năm ngày Đäc Đät Lai Lät Ma đäi thä 13 läu vong sang än Đä häi thäng 2-1010. Väy lä trän 100 năm. Bäy giä lä thäi cäa Đäc Đät Lai Lät Ma đäi thä 14, nhäng vän đä cäa đät näc Tây Täng läi cäng hung hiäm hän, khä giä quyät hän.

Phät GiÝoß Tây Täng tin räng Đäc Đät Lai Lät Ma täi sanh liän täc đä länh đäo Phät GiÝoß Tây Täng và đät näc trän đänh HY Mä Läp Sän näy. Vä hiän nay lä đäi thä 14, đäc thä giäi biät nhiäu väi cäng vä cäa ngäi thäng Giä Nobel Häa Bänh và lä vä đä thuyät phäp liän täc ä nhiäu näc trän thä giäi. Nhäng cäng nan đä cäa vä đäi thä 14 đä hiän lä tä vä đäi thä 13, täc lä kiäp träc cäa vä hiän nay. Bäi sau đäy sä viät theo nhä nghiän cäu Phurbu Thinley trän mäng Phayul.

Vä Đäc Đät Lai Lät Ma đäi thä 13 cä tên khai sinh lä Thupten Gyatso, đä phäi läu vong sang än Đä (läc đä, än lä thuäc đäa cäa Anh Quäc) trong cäng năm 1910-1912, sau khi quän nhäa Thanh (Män Chäu) do Täng Chäao Er-feng trän väo chiäm Tây Täng.

May män, triäu nhäa Thanh säp đä năm 1911, dän Tây Täng nhän cä häi näy mäi đänh đäu i quän nhäa Thanh ra khäi Tây Täng. Sau 3 năm läu vong än Đä, Đäc Đät Lai Lät Ma đäi thä 13 trä vä Tây Täng và đä näm nhäng quyän läc chänh trä län hän nhiäu đäi khäc, đäc cäng cäng sä giäa näi lä quyän läc chänh trä län nhät kä tä Đäc Đät Lai Lät Ma đäi thä 5.

Đäc Đät Lai Lät Ma đäi 13 tänh bä Tây Täng đäc läp väo ngày 12-2-1913, tänh đäc bän vän 5 đäi mäng tänh bä đäc läp Tây Täng.

Träc đäng väi tuän, väo thäng 1-1913, Tây Täng và Mäng Cä đä tänh bä đäc läp, và käy chung Hiäp äc Tây Täng – Mäng Cä Năm 1913, mät hiäp äc häu nghä và cäng nhän đäc läp cäa nhäu.

Vä trong suät 39 năm, tä 1911 täi 1950, cho täi khi quän Cäng sän TQ trän väo, Tây Täng lä mät näc đäc läp, khäng bä ngoäi quäc kiäm säat.

Trong khi chäng ta hiän nay nghä täi ngäi Đät Lai Lät Ma đäi 14 nhä mät vä đäo sä tä bi, nhä mät vä thäy đä thuyät phäp häng chäc näc mäi năm, xuät hiän khäp näi nhä mät nhäa hoät đäng nhän quyän, và khäng mät mäi đäi quyän tä trä cho dän Tây Täng, thä ngäi Đät Lai Lät Ma đäi thä 13 đäc lä chäng ghi nhän nhä mät nhäa cäi cäch chänh trä vä đäi (tät nhiän, chäa kä vai trä đäo sä trong Phät GiÝoß Tây Täng).

Cäng trang web Phät GiÝoß Tây Täng ghi nhän räng chäng cä 2 vä Đät Lai Lät Ma đäc xäng täng lä “Vä Đäi.” Đä lä vä đäi thä 5 và vä đäi thä 13.

Cäng bä Thupten Gyatso trä thänh Đät Lai Lät Ma väo läc Tây Täng näm giäa cäng nguy läng đäng tä Nga, Trung Quäc và Anh Quäc. Xä häi Tây Täng läc đäng cäng nhiäu vän đä, giäi cäng quyän nhiäu tham nhäng và quyän läc cäng tu vän đä trä thänh quä đä.

Ngài Thupten Gyatso sinh năm 1876 tại Thakpo Langdun, phía nam Tây Tạng, con của một nông dân, Kunga Rinchen và Lobsang Dolma. Lúc đó, uy tín của đức vua Đạt Lai Lạt Ma đang suy giảm. Liên tục 4 kiếp trước, tục 4 vị Đạt Lai Lạt Ma đời trước của ngài, phần nhiều đều là hình thức, bởi các nhóm quyền lực thực địa giết hại, và ngược. Tất cả các vị đó đều viên tịch khi còn trẻ. Trong khi đó, các hoàng đế nhà Thanh ở Trung Quốc tăng cường khống chế các thủ lĩnh, cũng như các công quốc của Châu Âu cũng tham vọng.

Ngài được công nhận là Đạt Lai Lạt Ma tái sinh vào năm 1878, và lên ngôi ở Điện Potala vào năm 1879. Vào ngày 8-8-1895, ngài tiếp nhận quyền lực chính trị và đã lãnh đạo dân tộc Tây Tạng trong thời kỳ Anh Quốc xâm chiếm Tây Tạng năm 1904 và Trung Quốc xâm chiếm Tây Tạng năm 1909 – ngài trải qua 2 kinh nghiệm lớn đó, và từ đó quyền lực chính trị của ngài dời về xã hội Tây Tạng để củng cố nền quyền lực các vị đời trước.

Cũng chính ngài Đạt Lai Lạt Ma đời thứ 13 đã tạo ra nhiều cải cách lớn về mặt chính trị, xã hội và văn hóa. Ngài đã xóa bỏ nền lãnh chúa khu vực, xóa các tranh chấp truyền thống giữa các tông phái Phật Giáo Tây Tạng, tạo ra một quân đội quốc gia, và xin thiết lập ngoại giao với nhiều nước khác cùng thời.

Đức Đạt Lai Lạt Ma đời thứ 13 đã ra luật chính quyền quan chức tham nhũng, lập hệ thống thuế khóa toàn quốc, thành lập tổ chức cảnh sát quốc gia, xóa bỏ một số chế độ quyền lực các tu viện, tăng cường kiểm tra giám sát các tu sĩ, tạo thêm nhiều viên chức công chức xã hội không nằm trong tay giám tăng sĩ. Và năm 1914, ngài công nhận quân lực Tây Tạng bằng việc thiết lập Trung Tâm Huấn Luyện cho quân đội Tây Tạng.

Sau khi tạo nên lữ vong ở đức vua nước, Đức Đạt Lai Lạt Ma đời thứ 13 đích thân nhận quyền về đời ngoại, và về ra lá cờ Tây Tạng về còn số đức hiên nay. Cũng như kinh nghiệm lữ vong ở đức, ngài nêu lên khát vọng cải cách đất nước theo giáo lý giáo hiên đời, và chính ngài đã thiết lập hệ thống tín đồ đầu tiên vào Tây Tạng.

Năm 1913, ngài lập trường Bộ Điện đầu tiên ở Tây Tạng và gọi 4 thanh niên Tây Tạng sang Anh học về khoa học. Ngài thiết lập Trung Tâm Y Khoa Tây Tạng ở Lhasa, gọi Jokhang. Năm 1923, ngài lập bộ phận doanh nghiệp sát Lhasa phòng trách về an ninh và quyền lợi cho dân Tây Tạng, và cùng năm thiết lập trường Anh ngữ đầu tiên ở Gyatse.

Vài tháng trước khi ngài viên tịch trong năm 1933, Đức Đạt Lai Lạt Ma đời thứ 13 tiên tri về quốc nạn Tây Tạng sắp bị xâm chiếm, và cảnh báo các nước về mặt nghiệp lực bị thảm.

Buổi sáng hôm Thứ Năm 25-2-2010, Thứ Trưởng Tây Tạng Lữ Vong Samdhong Rinpoche và vị Chủ tịch Quốc Hội Tây Tạng Penpa Tsering thắp hương trước ngôi chùa Tsuglagkhang ở Dharamsala, Bắc Ấn Độ, để kỷ niệm 100 năm ngày Đức Đạt Lai Lạt Ma đời thứ 13 lữ vong sang Ấn Độ.

Ngài Rinpoche nói rằng buổi hôm Thứ Năm là một phần trong nhiều buổi lễ trong các tháng tiếp theo bày tỏ lòng biết ơn và tôn kính số lãnh đạo của Đức Đạt Lai Lạt Ma đời thứ 13 trong dòng lịch sử Tây Tạng.

